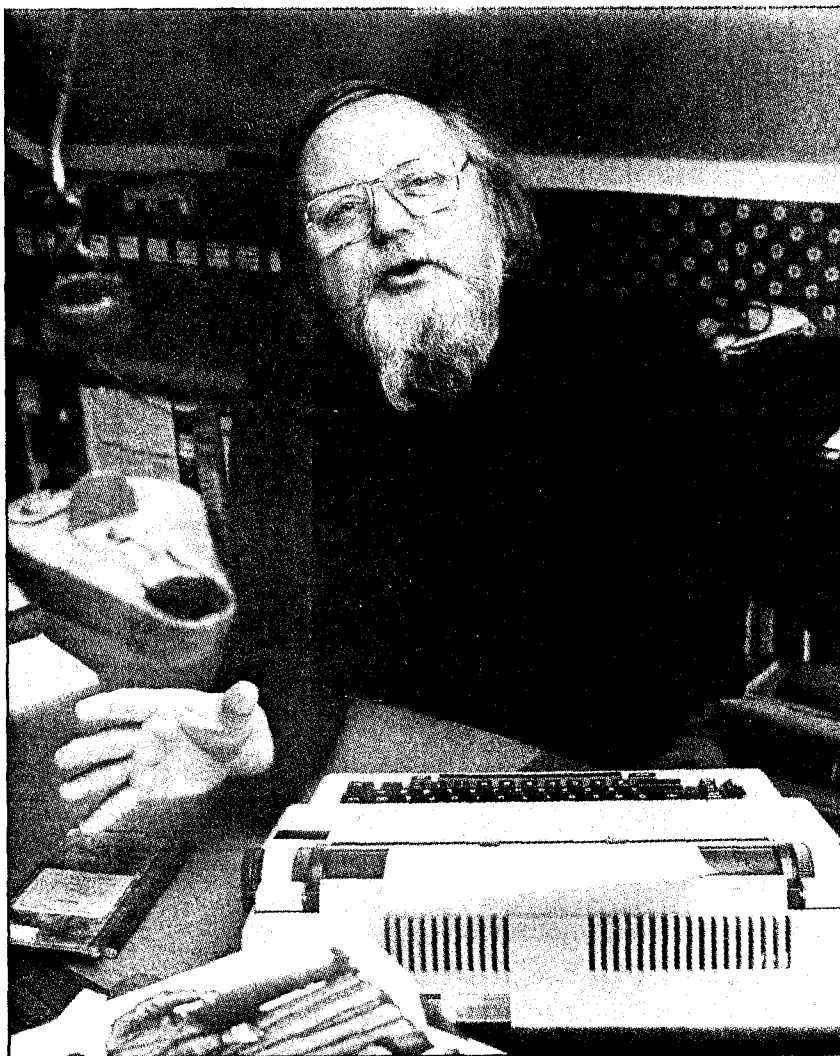

Skogheims burleske krig

Dag Skogheim skriver om krigen, slik den arter seg over alt, rensset for myter og patos.
(Foto: Arve Stensrud)

Dette er ikke den store romanen om krigen i Norge, som enkelte i det siste har etterlyst. Derimot er romanen «Osten» av Dag Skogheim en slags burlesk parafrase over alle kriger.

Slik sett oppleves romanen, i alt sitt forvirrende mangfold, som «sann», sannere enn krigsberetninger flest. For vel er denne romanen absurd – men absurd er da også krigen?

Den handler rett og slett om en ost. Den bæres ut fra Snåsa meiere 28. april 1940, av selveste Martin Tranmæl. Han ville sende den av gårde til kjempende norske soldater. Men Tranmæl måtte kaste seg i en grøftekant for å unngå tyske fly. Osten ble tyskernes bytte.

Siden skiftet den eier flere ganger. For mange av krigens aktører, ble osten viktigere enn erobringen, viktigere enn kampen, osten ble krigens mal. Dens endelikt blir heroisk: Den begravnes sammen med en tysk soldat i selveste Narvik.

For å gjennomføre sitt dristige og originale prosjekt, har Skogheim måttet innta en særdeles allmektig forfatterrolle. Suverent har han endret på historiske fakta, når han for eksempel lar – ikke Hermann Göring, men en parodi på Hermann Göring, enda feitere, enda galere, enda mer narkoman – besøke Norge under kamphandlingene, eller når han lar den eldgamle husaren Harn af Bratten – bestefar til en seinere statsminister(!) – lede norske tropper i kamp.

Men samtidig gjør han bruk av uangripelige fakta: Det er hevet over tvil at norske soldater brøt seg inn i depoter for å få våpen offiserene ville nekte dem. Det står heller ikke til å nekte at allierte tropper trakk seg ut av landet uten at dem de skulle hjelpe ble tatt med på råd.

Denne sammenblendingen av historiske kjensgjerninger og rene fantasier kunne i mange sammenhenger bli oppfattet som problematisk, og er det vel kanskje også, når Skogheim lar norske næringslivsledere følge med tyskerne på felttoget nordover, griper han fatt i noe sentralt og alvorlig, nemlig industriens samarbeid med fienden. Samtidig gjør han dette samarbeidet mindre subtilt enn det var. Dermed er det mulig han ufarliggjør i stedet for å problematisere.

Skal man forstå romanen til Dag Skogheim, må man altså fjerne seg fra krigen i Norge slik vi har lært den å kjenne. Det er Krigen Skogheim skriver om, slik den arter seg overalt. Det er den voldsomme døden, den lammende angsten, den ufrivillige komikken – og kjærligheten. Nettopp kjærligheten skildres på betagende vis, og blir romanens forsonende element. Symptomatisk nok lar han kvinner føre ordet i disse isolerte sekvensene.

Når man leser romanen «Osten», får man en oppløsende fornemmelse av avstand: 1940 er omsider blitt lenge siden. Så endelig er det mulig å skrive en bok som denne, rensset for det siste av myter og patos. Det kan virke som noe av målet med romanen nettopp har vært denne renselsen. I Skogheims bok finner «krigen vår» sin plass i et større, smertefullt hele.

Harald Skjønsberg